

1. Referentie

Referentie	Scholte, R.H.J., Van Lieshout, C.F.M. & Meertens, C. (2001). Indicatoren van ontwikkeling bij adolescenten. Ontwikkeling van persoonlijkheid, relationele ondersteuning, groepsfunctioneren, probleemgedrag, en welbevinden. <i>Kind en Adolescent</i> , 22, (1), 2-21.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Tijdschriftartikel

2. Abstract

De ontwikkeling van persoonlijkheid, ervaren relationele ondersteuning, groepsfunctioneren, probleemgedrag, en welbevinden werden bestudeerd bij 1430 meisjes en 1931 jongens, variërend in leeftijd van twaalf tot achttien jaar. De onderzochte ontwikkelingsindicatoren leeftijd, leerjaar, onderwijsniveau, puberteitsontwikkeling, en beleving van de puberteitsontwikkeling verwezen naar respectievelijk de chronologische, sociale, cognitieve, biologische, en emotionele ontwikkeling. Alcohol- en sigaretten-, en in mindere mate druggebruik werden grotendeels voorspeld door de indicatoren, terwijl de verschillen in ontwikkeling in het functioneren op andere gebieden in geringe mate voorspeld werden. Implicaties van de resultaten worden besproken.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Gezondheid
Trefwoord(en)	Adolescentie, groepsfunctioneren, ontwikkelingsindicatoren, probleemgedrag, psychologisch welbevinden, psychosociaal functioneren, relationele ondersteuning

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Dr. R. H. J. Scholte, Prof. dr. C.F.M. van Lieshout & drs. C. Meerstens Faculteit der Sociale Wetenschappen Radboud Universiteit Nijmegen Postbus 9104 6500 Nijmegen Nederland Tel: +3124/ 361 62 36 Fax: +3124/ 361 17 98 bureau@socsci.ru.nl http://www.ru.nl/socialewetenschappen

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	De ontwikkeling van persoonlijkheid, ervaren relationele ondersteuning, groepsfunctioneren, probleemgedrag, en welbevinden werden bestudeerd bij meisjes en jongens van 12 tot 18 jaar.
Hypothesen	- We verwachten dat sommige van deze domeinen van functioneren (persoonlijkheid van adolescenten, de door hen ervaren relationele ondersteuning, hun groepsfunctioneren en hun sociometrische status in hun schoolklas en hun probleemgedrag en welbevinden) niet of nauwelijks veranderen onder invloed van ontwikkelingsprocessen tijdens de adolescentie terwijl andere domeinen juist sterk aan verandering onderhevig zijn. - Verder verwachten we dat niet alleen of niet in de eerste plaats processen samenhangend met toenemende chronologische leeftijd die veranderingen beïnvloeden, maar vaak of in de eerste plaats processen samenhangend met andere

	indicatoren van ontwikkeling. - We verwachten geen hoge samenhang tussen <i>chronologische leeftijd</i> en de scores van de adolescenten op de vijf dimensies, namelijk Extraversie, Vriendelijkheid, Zorgvuldigheid, Emotionele Stabiliteit, en Openheid voor nieuwe ervaringen. De enige uitzondering betreft Emotionele Stabiliteit, omdat sommige onderzoekers veronderstellen dat er in samenhang met de <i>puberteitsontwikkeling</i> tijdelijk sprake zou zijn van een lagere emotionele stabiliteit (Simmons & Blyth, 1987). Omdat het hierbij gaat om een instabiliteit in de beleving verwachten we een samenhang met de <i>puberteitsbeleving</i>, dat wil zeggen, met een lagere waardering van de puberteitsontwikkeling. - We verwachten dat de <i>ervaren ondersteuning van ouders</i> zou afnemen in samenhang met toenemende leeftijd, en verder ook met de puberteitsstatus en het leerjaar, terwijl de ervaren ondersteuning van de beste vrienden juist zou toenemen in samenhang met de genoemde ontwikkelingsindicatoren, met name voor adolescenten met een hogere cognitieve ontwikkeling in hogere onderwijsniveaus (Furman & Buhrmester, 1992). - Een van de belangrijkste ontwikkelingstaken in de adolescentie is het ontwikkelen van <i>autonomie</i> (Simmons & Blyth, 1987). Uit onderzoek blijkt dat het met name de subjectieve leeftijd of beleving van de eigen biologische rijpheid is die samenhangt met gevoelens van autonomie (Galambos e.a., 1999). Op basis hiervan verwachten we daarom dat de <i>beleving van de puberteitsontwikkeling</i> een voorspellende waarde zou hebben voor het ervaren respect voor autonomie van de adolescenten. - We verwachten niet dat de <i>sociometrische status</i> tijdens de adolescentie zou toe- of afnemen, alleen al omdat de scores per schoolklas gestandaardiseerd zijn. Met betrekking tot toe- of afname in het functioneren van adolescenten in groepen tijdens de adolescentie verwachten we dat eventuele veranderingen vooral te maken zouden hebben met het leerjaar en het onderwijsniveau van de adolescenten en pas in tweede instantie met leeftijd, puberteitsstatus of puberteitsbeleving. Immers, het <i>groepsfunctioneren</i> betrof gegevens van alle klasgenoten in de klasgroepen. - Onze verwachting is dat in ons onderzoek adolescenten met een hogere <i>puberteitsstatus</i> alsmede een hogere beleving van de puberteit meer externaliserend gedrag zouden vertonen. - Kortom, we verwachten dat de samenhang tussen diverse indicatoren van ontwikkeling tijdens de adolescentie en het functioneren van adolescenten zou verschillen per domein van functioneren. - Bovendien verwachten we dat het belang van verschillende indicatoren zou variëren voor uiteenlopende domeinen van functioneren en zou kunnen <i>verschillen voor jongens en meisjes</i>.
--	--

6. Methode

Onderzoeks-methode	Getrainde onderzoeksassistenten namen alle vragenlijsten klassikaal af gedurende één of twee lesuren (maximaal anderhalf uur). Alle schoolklassen werden bezocht in de herfst en winter van 1994. Leerlingen deden op vrijwillige basis mee aan het onderzoek: één leerling weigerde zijn medewerking. Informatie over de procedure en de instrumenten werd door de assistenten voorgelezen. Vragen van de leerlingen werden voor, tijdens, of na de afname beantwoord. Als de leerkrachten in de klas bleven tijdens de afname, werd hen gevraagd zich niet met de afname te bemoeien. Voor de nominaties kregen de leerlingen een lijst met de namen van alle leerlingen in hun klas, met een codenummer. Dit codenummer kon worden gebruikt om medeleerlingen te nomineren. Nominaties van leerlingen van het andere geslacht waren toegestaan, evenals van leerlingen die tijdens de afname niet aanwezig waren. Zelf-nominaties waren niet toegestaan.
Onderzochte groep	De deelnemers waren 3361 leerlingen (1430 meisjes, 1931 jongens) uit 17 eerste, 43 tweede, 44 derde, en 45 vierde en vijfde leerjaren uit het voortgezet onderwijs in de regio Arnhem-Nijmegen. De leerlingen varieerden in leeftijd van twaalf tot achttien jaar ($M = 14,5$, $SD = 9$ maanden). Vijf procent van deze leerlingen rekende zich tot een minderheidsgroep: 1,5% Surinaams, Antilliaans, of Moluks; 2.% uit Middellandse Zee-landen; en 1,5% uit andere landen. Het gaat om een cross-sectionele, getrapte steekproef. Wat de ontwikkelingsindicatoren betreft wordt er rekening gehouden met chronologische

	leeftijd, leerjaar, schoolniveau, puberteitsstatus en beleving van de puberteit. Verder wordt er rekening gehouden met persoonlijkheid, ervaren relationele ondersteuning, sociometrische status, groepsreputatie, probleemgedrag (delinquentie, middelengebruik, pesten) en psychologisch welbevinden.
Bereik	Regionaal (Arnhem-Nijmegen, Nederland)

7. Resultaten

Ontwikkelingsindicatoren	Zoals verwacht zijn de correlaties tussen leeftijd en leerjaar het hoogst; die van leeftijd en leerjaar met puberteitsstatus zijn wat lager. Verder is er een significante samenhang tussen de puberteitsstatus en puberteitsbeleving. Een positieve samenhang tussen puberteitsbeleving en leeftijd en leerjaar lijkt daarmee samen te hangen. Jongens zijn gemiddeld wat ouder dan meisjes, wellicht omdat jongens vaker een leerjaar gedoubleerd hebben. Meisjes volgen gemiddeld een wat hoger onderwijsniveau.
Persoonlijheidsontwikkeling	De ontwikkelingsindicatoren voorspellen een gering aandeel van de totale variantie. Een meer positieve beleving van de puberteitsontwikkeling gaat gepaard met hogere Extraversie, meer Vriendelijkheid, meer Emotionele Stabiliteit en meer openheid voor nieuwe ervaringen. Hogere Zorgvuldigheid gaat in de eerste plaats samen met een hoger onderwijsniveau.
Relationele ondersteuning	De gezamenlijke ontwikkelingsindicatoren voorspellen een gering percentage van de variantie van ervaren relationele ondersteuning. De afname van ouderlijke ondersteuning is bij meisjes geringer dan bij jongens. De afname hangt zowel bij jongens als bij meisjes vooral samen met de toenemende chronologische leeftijd. Een verder gevorderde puberteitsontwikkeling voorspelt zowel bij jongens als bij meisjes meer ervaren ondersteuning van vrienden. Adolescente jongens en meisjes met een meer positieve beleving van hun puberteit ervaren meer relationele ondersteuning van hun broer of zus.
Sociometrisch	De belangrijkste trends komen neer op een hoger zelfvertrouwen voor jongens en meisjes in hogere vormen van voortgezet onderwijs en op hogere teruggetrokkenheid en prestatie-oriëntatie bij jongens in een hoger onderwijsniveau en met een verder gevorderde puberteitsontwikkeling. Oudere jongens in hogere klassen en meisjes in een hoger onderwijsniveau zijn meer sociaal. Emotionaliteit/nervositeit hangt bij meisjes samen met geringere waardering van hun puberteit en een lager leerjaar, terwijl jongens met een latere puberteitsontwikkeling in een lager onderwijsniveau en een hoger leerjaar meer emotionaliteit/nervositeit tonen. Een hogere waardering van de puberteitsontwikkeling voorspelt bij jongens en bij meisjes een geringere betrokkenheid als slachtoffer bij direct en indirect pesten. Vooral jongens met een tragere puberteitsontwikkeling zijn vaker slachtoffer van direct pesten. Verder worden zowel meisjes als jongens in hogere leerjaren en in hogere niveaus van voortgezet onderwijs minder vaak slachtoffer van direct pesten.
Probleemgedrag	De ontwikkeling van verschillende vormen van delinquent gedrag wordt slechts beperkt voorspeld door de ontwikkelingsindicatoren, en het minst bij meisjes. Meer openlijk delinquent gedrag wordt voor jongens uitsluitend voorspeld door een lager onderwijsniveau. Een verder gevorderde puberteitsontwikkeling hangt bij jongens en meisjes vooral samen met meer autoriteitsconflicten. Zowel meisjes als jongens in hogere niveaus van voortgezet onderwijs zijn minder vaak dader van pesten. Toename van alcoholgebruik hangt bij meisjes en jongens het sterkst samen met de onderzochte ontwikkelingsindicatoren; bij meisjes in de eerste plaats met toenemende leeftijd en verder gevorderde puberteit; bij jongens met hogere leerjaren, verder gevorderde puberteit en hogere leeftijd. Sigaretgebruik gaat bij zowel jongens als meisjes gepaard met toenemende leeftijd en een lager onderwijsniveau en verder bij meisjes met een lagere waardering van de puberteitsontwikkeling en bij jongens met een verder gevorderde puberteitsontwikkeling. Druggebruik treedt bij meisjes en bij jongens meer op bij

	toenemende leeftijd en verder bij meisjes bij een lagere waardering van de puberteitsontwikkeling en bij jongens bij een verder gevorderde puberteitsontwikkeling.
Welbevinden	Vrijwel steeds is een lagere waardering van de puberteitsontwikkeling de beste voorspeller van meer problemen rond eenzaamheid, zorgen om thuis, somatische klachten en lagere zelfwaardering. De overige voorspellers hebben een wisselende maar steeds geringe bijdrage in de voorspelling.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Het onderzoek wijst uit dat tijdens de eerste vier leerjaren van het voortgezet onderwijs uiteenlopende indicatoren van ontwikkeling een significante, zij het beperkte, rol spelen in de verklaring van individuele verschillen in de ontwikkeling op uiteenlopende domeinen van psychosociaal functioneren.

Een uitzondering op deze bevinding vormen alcohol- en sigarettengebruik en in mindere mate gebruik van drugs, die in aanzienlijke tot hoge mate voorspeld werden door de onderzochte indicatoren.

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, bestaat er in onze bevindingen geen sterke en geen eenduidige samenhang tussen toename van verschillende vormen van delinquent gedrag en de verschillende indicatoren van ontwikkeling. Ook ten aanzien van de overige onderzochte aspecten van psychosociaal functioneren geldt dat de vastgestelde ontwikkeling tijdens de adolescentie wel vrijwel steeds significant is maar eerder gering dan spectaculair.

Verschillende domeinspecifieke indicatoren van ontwikkeling zijn verder tamelijk systematisch gerelateerd aan de ontwikkeling op uiteenlopende domeinen van psychosociaal functioneren. De chronologische leeftijd is zeker niet de enige en in veel gevallen zelfs niet de belangrijkste indicator van ontwikkeling tijdens de adolescentie, maar ook de indicatoren die verwijzen naar de cognitieve, biologische, of de meer emotionele ontwikkeling zijn van groot belang.

Dit onderzoek is gebaseerd op cross-sectionele gegevens bij een grote steekproef en betreft samenhangen tussen indicatoren voor ontwikkeling en domeinen van psychosociaal functioneren. Hoewel voor het onderzoek van ontwikkelingsprocessen zelf longitudinale gegevens nodig zijn, is een cross-sectionele, getrapte steekproef zoals die in dit onderzoek gebruikt is, geschikt voor het beantwoorden van onderzoeksvragen met betrekking tot ontwikkelingsindicatoren.